

**Magiczny
Kraków**

Willa Decjusza - trzy dekady otwartości, dialogu i odpowiedzialności

2026-09-04

6 września Willa Decjusza obchodzi trzydziestą rocznicę ponownego otwarcia dla mieszkańców Krakowa. Jubileusz ten stanowi sposobność do podsumowania dorobku instytucji, która zdołała połączyć troskę o renesansowe dziedzictwo z odpowiedzialnym uczestnictwem w życiu współczesnego miasta, kraju i Europy.

Dziedzictwo przywrócone mieszkańcom

W 1996 roku, po zakończeniu prac restauratorskich prowadzonych staraniem Gminy Miejskiej Kraków, Willa Decjusza została ponownie udostępniona mieszkańcom. Rozpoczął się wówczas jeden z najważniejszych rozdziałów w dziejach renesansowej rezydencji. Zabytek odzyskał nie tylko dawną świetność architektoniczną, lecz także społeczne i kulturotwórcze znaczenie.

Od tego czasu Willa pozostaje miejscem spotkania ludzi, idei i tradycji. W jej wnętrzach odbywają się debaty, koncerty, wystawy, spotkania literackie, programy edukacyjne i rezydencje artystyczne. Historyczna siedziba nie została sprowadzona do roli pomnika minionej epoki. Stała się przestrzenią współczesnej kultury, w której dziedzictwo służy poznaniu świata, budowaniu wspólnoty oraz rozwijaniu wzajemnego zrozumienia.

Trzydziesta rocznica ponownego otwarcia Willi jest zatem jubileuszem nie tylko instytucji, lecz także wszystkich osób, które przez minione dekady współtworzyły jej charakter: mieszkańców, artystów, pisarzy, tłumaczy, badaczy, przedstawicieli organizacji społecznych, partnerów, mecenasów i członków zespołu.

Renesansowy humanizm jako współczesne zobowiązanie

Willa Decjusza powstała w latach trzydziestych XVI wieku z inicjatywy Justusa Ludwika Decjusza, sekretarza króla Zygmunta Starego, dyplomaty, ekonomisty, historyka i wydawcy. Jej fundator należał do wybitnych przedstawicieli europejskiego humanizmu. Utrzymywał kontakty z najważniejszymi intelektualistami swojej epoki, a krakowską rezydencję uczynił miejscem swobodnej wymiany poglądów.

Współczesna działalność Willi stanowi twórczą kontynuację tej tradycji. Dziedzictwo Justusa Decjusza nie jest traktowane jako zamknięty rozdział historii, lecz jako zobowiązanie do ciekawości świata, otwartości na odmienne doświadczenia oraz prowadzenia dialogu ponad granicami politycznymi, społecznymi i kulturowymi.

Sens tego podejścia Henryk Woźniakowski, przewodniczący Zarządu Stowarzyszenia Willa Decjusza, określa za pomocą trzech pojęć: „wymiana, zaufanie i rozumienie”. Wyrażają one istotę działalności prowadzonej konsekwentnie od trzydziestu lat. Wymiana pozwala kulturze rozwijać się dzięki spotkaniu różnych perspektyw. Zaufanie stwarza warunki do rzeczywistego dialogu. Rozumienie umożliwia natomiast odpowiedzialne mierzenie się z napięciami i wyzwaniami współczesności.

**Magiczny
Kraków**

Instytucja zakorzeniona w Krakowie

Podstawę programu Willi Decjusza stanowią działania skierowane do mieszkanek i mieszkańców Krakowa. Obejmują one edukację kulturową, popularyzację lokalnego dziedzictwa, integrację społeczną, dialog międzypokoleniowy oraz rozwijanie uczestnictwa w kulturze.

Projekty edukacyjne dla dzieci i młodzieży, takie jak „Dukaty Decjusza”, spacerzy detektywistyczne, „Tajemnica Josta”, „Odwiedziny u Marceliny” czy „Kosmiczna awantura u Decjusza”, pozwalają poznawać historię poprzez bezpośrednie doświadczenie miejsca. Łączą wiedzę z działaniem zespołowym, rozwijaniem samodzielności oraz kształtowaniem kompetencji kulturowych.

Program Villa Artis przybliża mieszkańcom sztukę i muzykę prezentowane w historycznej przestrzeni rezydencji. „Willa Dostępna” służy usuwaniu barier uczestnictwa i tworzeniu oferty odpowiadającej na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, odbiorców posługujących się różnymi językami oraz nowych mieszkańców Krakowa.

Centrum Wielokulturowe wspiera integrację osób z doświadczeniem migracji ze społecznością przyjmującą. Centrum Aktywności Seniorów rozwija natomiast stały program kulturalny i edukacyjny współtworzony przez osoby starsze. Istotnym przedsięwzięciem pozostaje również Archiwum Społeczne Woli Justowskiej, które gromadzi fotografie, dokumenty, wspomnienia i świadectwa mieszkańców, chroniąc lokalną pamięć i wzmacniając tożsamość dzielnicy.

Od 2025 roku misja ta realizowana jest także w Strzelnicy na Woli. W ciągu pierwszych czterech miesięcy jej działalności zorganizowano 74 wydarzenia, w których uczestniczyły 4702 osoby. Koncerty, wystawy, warsztaty oraz inicjatywy sąsiedzkie uczyniły ze Strzelnicy miejsce regularnego kontaktu z kulturą i przestrzeń sprzyjającą budowaniu więzi społecznych.

Od lokalnej wspólnoty do europejskiej wymiany idei

Działalność Willi Decjusza rozwija się równocześnie na poziomie lokalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym. Perspektywy te wzajemnie się uzupełniają. Doświadczenia zdobywane w pracy z mieszkańcami znajdują odzwierciedlenie w programach europejskich, natomiast współpraca międzynarodowa wzbogaca ofertę kierowaną do krakowskiej publiczności.

Willa uczestniczy w debacie dotyczącej demokracji, praw człowieka, wolności słowa, migracji, odpowiedzialnego zarządzania kulturą oraz ochrony dziedzictwa w sytuacjach kryzysowych. Współpracuje z instytucjami kultury, uczelniami, organizacjami społecznymi i środowiskami twórczymi z wielu krajów.

Szczególne miejsce w jej działalności zajmują programy rezydencyjne. Zapewniają one artystom, pisarzom, tłumaczom i badaczom odpowiednie warunki do pracy, rozwoju oraz międzynarodowej wymiany doświadczeń. W ramach sieci ICORN i Scholars at Risk Willa wspiera twórców oraz naukowców zagrożonych prześladowaniami. Prowadzi również Wyszehradzkie Rezydencje Literackie, program Homines Urbani i Forum Dialogu Kultur.

Program Arts in Exile przywraca należne miejsce w przestrzeni publicznej twórcom, którzy

**Magiczny
Kraków**

doświadczyli przymusowej migracji. Triangle for Ukrainian Artists wspiera ukraińskich artystów i przedstawicieli środowiska kultury dotkniętych następstwami wojny. Projekt WIRE przypomina o udziale kobiet w europejskich ruchach oporu, natomiast Cultural Cooperation Project Management rozwija kompetencje niezbędne do prowadzenia międzynarodowych przedsięwzięć kulturalnych.

Jednym z najważniejszych projektów pozostaje Letnia Szkoła Wyszehradzka, organizowana od 2002 roku. Program stworzył społeczność ponad 900 absolwentów i 300 ekspertów reprezentujących kraje Europy Środkowej i Wschodniej oraz Bałkanów Zachodnich. Jego znaczenie wykracza poza edukację: szkoła buduje trwałe relacje między młodymi liderami, badaczami, przedstawicielami administracji publicznej i sektora obywatelskiego.

Międzynarodową rangę Willi potwierdziło także zakończenie w jej murach 91. Kongresu PEN International w 2025 roku. Obecność pisarzy, tłumaczy i intelektualistów z całego świata podkreśliła znaczenie krakowskiej instytucji w debacie poświęconej wolności słowa i przyszłości literatury.

Kultura rozumiana jako odpowiedzialność

Ważnym narzędziem realizacji misji Willi są nagrody honorujące osoby oraz organizacje zaangażowane w obronę praw człowieka, wolności twórczej i pokojowego współistnienia społeczeństw.

Polska Nagroda im. Sérgio Vieira de Mello, przyznawana od 2003 roku, wyróżnia działania na rzecz dialogu społeczeństw, religii i kultur. Wyszehradzka Nagroda Literacka promuje współpracę autorów z krajów Europy Środkowej, natomiast Nagroda im. Karla Dedeciusa podkreśla znaczenie przekładu literackiego w polsko-niemieckim dialogu kulturalnym.

Wyróżnienia te nie są celem samym w sobie. Stanowią narzędzie wzmacniania wysokich standardów życia publicznego oraz wyrażają przekonanie, że kultura wiąże się z odpowiedzialnością za słowo, wolność i godność człowieka.

Skala działalności i rzeczywisty wpływ

Dorobek Willi Decjusza znajduje potwierdzenie w wymiernych rezultatach. W 2025 roku zrealizowano 25 programów i ponad 500 wydarzeń we współpracy ze 175 instytucjami partnerskimi. W programach rezydencyjnych uczestniczyło 25 osób z 13 państw, wydarzenia zgromadziły 28 tysięcy bezpośrednich odbiorców, a działania komunikacyjne dotarły do ponad 8 milionów osób.

Znaczenie tych danych wykracza jednak poza ich wymiar statystyczny. Za liczbami stoją konkretne doświadczenia: kontakt z kulturą, rozwój kompetencji, odzyskanie możliwości pracy twórczej, włączenie do lokalnej wspólnoty oraz nawiązanie relacji, które mogą trwać dłużej niż pojedynczy projekt.

Willi Decjusza określa ten model działania mianem „krytycznej infrastruktury empatii”. Pojęcie to oznacza zespół relacji, praktyk, instytucji i standardów podtrzymujących społeczną zdolność do solidarności i współodczuwania. W tym ujęciu kultura nie jest dodatkiem do życia społecznego, lecz jednym z warunków jego trwałości.

**Magiczny
Kraków**

Partnerstwo w służbie dobra wspólnego

Rozwój Willi opiera się na modelu partnerstwa publiczno-społecznego, tworzonemu przez Gminę Miejską Kraków, Stowarzyszenie Willa Decjusza oraz Instytut Kultury Willa Decjusza.

Miasto zapewnia stabilne ramy instytucjonalne, infrastrukturalne i właścicielskie oraz ciągłość opieki nad zabytkowym zespołem. Stowarzyszenie wnosi wieloletnie doświadczenie, kapitał społeczny i ekspercki, międzynarodowe relacje oraz zdolność inicjowania innowacyjnych przedsięwzięć. Instytut przekłada te zasoby na całoroczny program kulturalny, edukacyjny i społeczny.

Model ten pozwala łączyć ochronę dziedzictwa z jego aktywnym udostępnianiem. Pokazuje również, że trwała instytucja kultury powstaje dzięki współodpowiedzialności władz publicznych, środowisk społecznych, partnerów i odbiorców.

Troska o dziedzictwo i przyszłą dostępność

Willa Decjusza jest zabytkiem wymagającym stałej, prowadzonej z najwyższą starannością opieki. Obejmuje ona bieżący monitoring stanu technicznego, konserwację detali architektonicznych oraz planowanie wieloetapowych prac remontowych.

W 2025 roku przeprowadzono remont tarasu oraz odrestaurowano południową i zachodnią część fasad. Planowane są kolejne prace konserwatorskie, a także przygotowania do budowy windy, która zwiększy dostępność obiektu dla osób o ograniczonej mobilności.

Działania te łączą dwa podstawowe zobowiązania: ochronę autentyczności zabytku oraz zapewnienie możliwie szerokiego dostępu do jego przestrzeni. Dziedzictwo zachowuje pełnię znaczenia wówczas, gdy pozostaje obecne w życiu wspólnoty i może służyć kolejnym pokoleniom.

Jubileusz otwierający przyszłość

Trzydziesta rocznica ponownego otwarcia Willi Decjusza skłania do podsumowania przebytej drogi, lecz nie zamyka żadnego etapu. Przeciwnie, wyznacza perspektywę dalszego rozwoju instytucji, która zachowując wierność humanistycznemu dziedzictwu, nieustannie odpowiada na nowe potrzeby społeczne i kulturowe.

6 września Willa Decjusza obchodzi jubileusz wspólnie z mieszkańcami Krakowa. To dzięki ich obecności renesansowa rezydencja pozostaje miejscem żywym, otwartym i potrzebnym. Jej trzydziestoletni dorobek dowodzi, że wartość instytucji kultury mierzy się nie tylko liczbą zrealizowanych wydarzeń, lecz przede wszystkim trwałością budowanych relacji, jakością debaty publicznej oraz zdolnością tworzenia przestrzeni wzajemnego szacunku.

Willa Decjusza łączy dziś blisko pięć stuleci historii z doświadczeniem trzech dekad nowoczesnej działalności kulturalnej. Pozostaje miejscem zakorzenionym w Krakowie, a zarazem otwartym na Europę i świat. Miejscem, w którym dziedzictwo nie ogranicza się do pamięci o przeszłości, lecz staje się źródłem odpowiedzialności za teraźniejszość i przyszłość.